

İdlib düğümü ve Suriye'nin geleceği

07.09.2018

Dr. TELMAN NUSRETOĞLU

t.nusretoglu@mail.ru

Hazar Üniversitesi Öğretim Üyesi

Orta Doğu coğrafyasında, özellikle Arap Baharı sonrası Suriye etrafında yaşanan gelişmeler artık dünyanın ve bölgenin siyasi dengelerini de değiştirecek bir boyuta evrilmiştir. Olayların başlangıcında insan hakları, demokrasi gibi değerlerin savunucusu görüntüsü çizerek Esad'ı devirmek için pozisyon alan ABD'nin başını çektiği Batılı güçler, dünya genelinde Suudi Arabistan üzerinden devşirdikleri radikal selefi grupları bölgeye toplamışlardı. Fakat süreç geliştikçe Batılıların gizli gündemleri açığa çıkmaya başlamış, Rusya'nın Esad'ın safında aktif bir biçimde sahaya inmesine ortam oluşturarak çözüm değil sürekli kaos senaryosuna hizmet etmiştir. "Müttefik" Türkiye ve Suriye muhalefeti, Esad yanlısı koalisyon ülkeleri karşısında meydana tek bırakılarak bulanık suda balık avlamaya çalışılmıştır. Suriye'nin kuzeyinde İsrail güdümünde Akdeniz'e de çıkışı olan bir PKK devleti kurulmaya çalışılması ise Ankara'yı yeni jeopolitik hamleler yapmaya itmiştir. Türkiye, emperyal saldırıları bertaraf ederek asrın büyük oyununu tersine çevirmiş, yeni jeopolitik şartlara göre kendisine pozisyon belirleyip Astana safhasındaki aktif rolüyle coğrafyanın paramparça edilerek kaosa terk edilmesine müsaade etmemiştir. Coğrafyanın tarihî gerçeklikleri, güç dağılımıyla taban tabana zıt olan Amerika'nın Orta Doğu'da geliştirdiği Türkiye karşıtı politikalar, bölgesel ve global anlamda kendisinin aleyhinde gelişmiş, Suriye ve Irak'taki etkisi giderek azalmış, küresel güç trafiğinin tam ortasında yer alan Türkiye ise kilit konumunu akıllı hamleleriyle kuvvetlendirmiştir. Geline noktada Rusya-Türkiye-İran iş birliği, Suriye probleminin çözümünde önemli ilerleyiş sağlamış, ABD'nin bölgenin köklü halkları aleyhinde yeni hamleler gerçekleştirme potansiyeli ve Türkiye'ye rağmen "proje terör devletini" tamamlama planı büyük ölçüde sekteye uğratılmıştır. Balkanlar'dan Orta Asya'ya geniş medeniyet coğrafyalarının tarihî hafızasını ve yeniden diriliş arzusunu temsil eden Türkiye, büyük devlet refleksiyle hareket ederek Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı operasyonlarıyla postmodern müstemleke projesine hançer saplamıştı. Türk ordusunun Menbiç'e doğru ilerlemesini durdurmak için Washington, Ankara'yla masaya oturmak zorunda kalmıştır. Amerika'nın Türkiye'yle hesaplaşmadan bölgede uygulamaya çalıştığı politikalarından en fazla Rusya'nın kazançlı çıktığı görülse de artık ABD-Rusya antogonizminin her kritik gelişme öncesinde Ankara'ya mekik diplomasisi gerçekleştirmeye çalışması Türkiye'nin stratejik konumunun idrak edilmesi açısından dikkat çekicidir. Astana'yla başlayan barış görüşmeleri başarıyla ilerlemiş, sıra Fırat'ın doğusu ve İdlib gibi kritik konuların çözümüne gelmiştir. Suriye probleminin düğüm noktası hâline gelmiş İdlib etrafında cereyan eden olaylar da bu bağlamda Suriye'nin geleceğinin nasıl şekilleneceği, Türkiye- Rusya, Türkiye-Amerika, Türkiye-İran ilişkilerinin seyri konularında mühim ipuçları barındırmaktadır. Astana safhasının mimarları olan üç ülkenin de Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanması hususunda hemfikir oldukları açıktır. Operasyonların şekli ve kapsamı gibi konularda farklı fikirlere sahip olsalar da İdlib'de toplanan En-Nusra gibi hem Türkiye'nin himayesini kabul etmek istemeyen hem de rejimle muhalefet arasındaki barış görüşmelerinin yapılmasına şiddetle itiraz eden radikal örgütlerin tasfiye edilmesi konusunda da üç ülkenin mutabık olduğu anlaşılıyor. Suriye sahasında bu üç ülkenin dışındaki güçlerin kontrolü altında

olan silahlı grupların varlığı, çözüm sürecini destabilize edecek potansiyel de barındırmaktadır. Rejimin Dışişleri Bakanı Muallim'in de iddia ettiği gibi İngiliz istihbaratının İdlib'de organize etmeye çalıştığı kimyasal saldırı provokasyonunun arkasındaki asıl maksadın En-Nusra ve türevleri gibi Amerika'nın güdümündeki silahlı grupları muhtemel operasyonlardan korumak, böylece Suriye sıkıntısının çözümünü engellemek olabilir. Rusya'nın İdlib'deki Çeçenlerden oluşan En-Nusra unsurlarının sürekli Hmeymim'deki askerî üslerine saldırı düzenlediklerini iddia ederek onları imha etmek istediği de anlaşılıyor. Fakat Türkiye, Rusya'dan sivil halkın korunmasını, halkın Türkiye sınırlarına yığılmasına yol açacak operasyonlardan kaçınılmasını, Tahran'da Esad, rejim ve ülkenin siyasi geleceği konusunda da bir an önce çözüme ulaşılmamasını, muhalefetin aktif bir biçimde çözüm sürecine dâhil edilmesini ve en önemlisi ABD himayesinde Fırat'ın doğusunda oluşturulan PKK yapılanmasının etkisiz hâle getirilmesi konusunda ortak tavır takınılmasını talep ediyor. Rusya Devlet Başkanı Putin'in yardımcısı Y. Uşakov da yaptığı açıklamada, Amerika'nın başını çektiği koalisyon güçlerinin İdlib'de kimyasal silah provokasyonu hazırlığına karşı tedbirlerin alınmasıyla birlikte Tahran'da gerçekleşecek üçlü zirvenin esas gündeminin Suriye probleminin bütün yönleriyle masaya yatırılarak çözüme kavuşturulması olacağını ifade etmişti. Mevcut jeopolitik konjonktürde NATO, Rusya sınırlarına dayanarak ülkeyi dört taraftan kuşatmışken ve yaptırımlar altındaki Rus ekonomisi krizle boğuşurken, Moskova için Türkiye'yle ilişkiler hayati önemdedir. İran'ın da her zamankinden daha çok Türkiye'yle ittifaka muhtaç olduğunu ifade etmek mümkün. Tahran'daki sağduyulu çevrelerin de Türkiye'nin bütün coğrafya adına emperyal projelere karşı direndiğinin farkında olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden Tahran masasında İdlib düğümünün çözümü konusunda Türkiye'nin tezlerinin ağırlık kazanacağı, sivil halk ve muhalefet ayrıştırılarak lokal operasyonlarla En-Nusra gibi grupların etkisizleştirileceği muhtemeldir. İdlib ve Suriye probleminin nereye evrileceği ile alakalı en mühim sıkıntılardan biri de giderek etkisini kaybeden Amerika'nın geliştireceği refleksler, Türkiye ile ilişkilerinin izleyeceği seyirdir. ABD yönetiminde Suriye konusunda iki birbirine zıt yaklaşımın olduğu açıktır. ABD Başkanı Donald Trump, Suriye'den askerlerini çekeceğini beyan etse de Pentagon'un bölgede farklı bir siyaset izlediği aşikârdır. Amerika ve müttefiki Suudi Arabistan, Fırat'ın doğusunda "sivil yerleşim birimlerinin inşası ve hayatın normalleştirilmesi" adı altında YPG'ye milyonlarca dolar kaynak akıtırken Türkiye ve ÖSO'nun kontrolü altındaki bölgelere, Rusya'nın başlattığı "mülteciler vatanlarına dönsün" projesine destek vermiyor. Rejim güçleri tarafından esir alınan El-Kaide militanlarının Amerika'nın El Tanf'taki askerî üssünden para ve silah yardımı aldıklarını ifade etmeleri de Suriye probleminin önündeki en büyük engelin ülke topraklarındaki Amerikan varlığı olduğunu ortaya koyuyor. Barack Obama döneminde Suriye'ye gönderilen 50 kişilik Amerikan özel kuvvet sayısının artık iki bin kişiyi aştığı ifade edilmektedir. DEAŞ'la mücadele adı altında Suriye'de bulunan Amerika'nın bu mücadele bittikten sonra Fırat'ın doğusundaki üs sayısını artırması gizli gündemleri çerçevesinde faaliyetlerine devam ettiklerini gösteriyor. Trump ve ekibinin art arda yaptıkları açıklamalarla İdlib'de bir kimyasal saldırı ihtimalinden, insani felaket tehlikesinden bahsetmeleri de Amerikan iç siyaseti açısından üzerinde durulması gereken bir konudur. Meseleler kasım ayında yapılacak hayati kongre seçimlerinden ayrı değerlendirilemez. Rusya Savunma Bakanlığının iddia ettiği gibi İngiliz istihbaratının İdlib'de bir kimyasal silah provokasyonu organize edeceği, Amerikan televizyonlarının da can çekişen çocukların görüntülerini yayınlayarak Trump'ı harekete geçmeye çağıracağını düşünürsek hadiselerin seyrini tahmin etmek mümkündür. Trump, ya tekrar rejime karşı füze saldırısı yapacak ya da Putin'in gizli ajanı olduğu yönündeki suçlamalarla karşı karşıya kalacaktır. Kongre seçimlerini kaybetmek ise Trump ve ailesi için felaket manasına geliyor. Bu, Trump'ın görevinden uzaklaştırılmasının, Rusya ajanı olmakta itham edilerek hapsedilmesinin yolunu bile açabilir. Bu yüzden Trump, İdlib konusunda Pentagon

generallarının güdümünde hareket etmek zorundadır. Trump'ı kurtarmak için Esad ve Rusya'nın da dâhil edildiği yeni bir füze şovu ihtimalini de göz önünde bulundurmak lazım. Trump ve Amerika'nın İdlib etrafında gelişen süreci bahane ederek gerçekten de Esad'ı devirmek, Rusya ve İran'ı yenilgiye uğratmak istemesi çok zayıf bir ihtimaldir. Rusya'nın Akdeniz'de 25 gemi 30 uçakla geniş bir askerî tatbikata başladığını da göz önünde bulundurursak böyle bir senaryo Üçüncü Dünya Savaşı'na kapı aralamak anlamına geliyor. Netice olarak Türkiye'nin de istediği gibi ciddi kataklizmlere yol açmadan lokal operasyonlarla İdlib'in En-Nusra ve türevleri gibi itaat etmeyen örgütlerden temizleneceğini, problemin çözümünde sıranın Fırat'ın doğusuna-YPG'ye geleceğini ifade edebiliriz.